

Tollarps Byalag

Vatten i bäckar, fall och dammar driver drömmar och framtidstro.

Utställningen Tidernas Skåne. Regionmuseet Kristianstad

Remissvar på samrådsunderlag "Ansökan enligt 11 kap miljöbalken för utrivning av dammen vid Skättilljunga, Kristianstads kommun", 2015-09-14.

Bakgrund

- Enligt EU:s ramdirektiv för vatten och vattendistriktens åtgärdsprogram ska många vandringshinder åtgärdas med bland annat minimitappning och fiskvägar.
- Vattenverksamhetsutredningen (SOU 2013:69) har kommit med ett delbetänkande för att underlätta och påskynda åtgärder i vattendragen för att förbättra vattenkvaliteten.
- Riksantikvarieämbetet har gjort en tydlig markering mot Vattenverksamhetsutredningen i bl.a. SVD den 26 januari 2014 och menar att utredningens förslag måste anpassas till att kulturhistoriskt värdefulla miljöer berörs. En utredning pågår som förväntas december 2015.
- Länsstyrelsen i Skåne län har skickat ett förläggande (2015-01-30) till Kristianstads kommun om att ansöka om tillstånd för vattenverksamhet alternativt riva ut vattenanläggningen på fastigheterna Västra Vram 1:11 och Tollarp 217:1. Även andra dämmeägare längs Vramsån erhöi liknande föreläggande.
- Kommunstyrelsen i Kristianstads kommun har gett Kommunledningskontoret i uppdrag att genomföra en miljökonsekvensbeskrivning med inriktning på en utrivning av dämnet på fastigheterna Västra Vram 1:11 och Tollarp 217:1 (kommunstyrelsens protokoll 2015-08-19, 2015-08-26).
- Ett samrådsunderlag inför MKB har lämnats ut på remiss under perioden 2015-09-14 - 2015-10-14 (i texten benämnt "SAM").

Synpunkter på samrådsunderlag, 2015-09-14

I SAM s. 5. står följande: "Kristianstads kommun planerar att riva ut dammen på fastigheterna Västra Vram 1:11, Tollarp 217:1 och Västra Vram 85:1 i Tollarp med syftet att återskapa en naturlig vattenmiljö vid denna del av Vramsån.". Tollarps byalag ställer sig frågande till att kommunstyrelsen i sitt uppdrag till Kommunledningskontoret endast övervägt ett alternativ, nämligen en rivning av dämnet. Att Kommunstyrelsen inte efterfrågat en alternativ lösning med ett bevarande av dämnet, där miljökraven skulle kunna vara uppfyllda, är besynnerligt. Ett sådant alternativ, i form av ett "omlöp" söder om dämnet, hade varit ett intressant alternativ som hade behövt belysas och borde

sålledes vara med i den MKB som tas fram. Detta alternativ borde självklart jämföras med nollalternativet (bevarande som det är i dag), men framförallt med rivningsalternativet.

Tollarps byalag ställer sig även frågande till påståendet att syftet är "att återskapa en naturlig vattenmiljö". Vi anser att begreppet "naturlig vattenmiljö" måste definieras. Orsaken till detta är att det som benämns "natur" i själva verket är "kultur". Med andra ord: det vi kallar för naturmiljö är egentligen en kulturmiljö, dvs. all natur är påverkad av människan i någon form och vice versa. *"Vi måste ta hänsyn till hur naturen ser ut och fungerar för att förstå människans historia. Precis som vi behöver väga in människans historia för att tolka och förstå naturen. Natur och kultur samverkar. Människan har påverkat i princip all natur omkring oss. Men naturliga förutsättningar har också påverkat mänsklig utveckling. Statliga verk och myndigheter har ett stort ansvar för att överbrygga klyftan mellan natur och kultur."* Följande citat är hämtat från ett föredrag på Länsstyrelsen för några månader sedan av professor Urban Emanuelson verksam vid Högskolan i Kristianstad. Det Emanuelson egentligen beskriver är den sedan länge pågående konflikten mellan natur och kultur. Denna konflikt gäller i hög grad Vramsåns nu hotade kulturmiljö med dämmen och kvarnar som närmast i "Rousseaus anda" skall återföras till någon obestämt "naturligt ursprung". Dragkampen mellan natur- och kulturvärden pågår ständigt hos Länsstyrelsen. Den kritiske tjänstemannen och politikern borde genomskådat en villrådig Länsstyrelse och därmed kräva en avvaktan av Riksantikvarieämbetets utredning och ett beaktande av den nationella debatt som förs kring vattenverksamhetsutredningens hot mot kulturlämningar i och kring vattendrag.

Problem gällande definitioner och utlovande av utopiska framtidsvisioner, som kan ifrågasättas, är tydliga i kap. 3.3 i SAM. Begrepp som "naturlig botten" och "dess ursprungliga fallprofil" är begrepp som tydligt saknar definition, såväl som faktabegrepp, som ur ett temporalt perspektiv. När inföll det som betecknas som det naturliga och ursprungliga tillståndet för ån? Detta måste givetvis utredas för att kunna fastställa till vad och till vilket ån avses återskapas.

Helt utan temporal aspekt är det dock inte i samrådets kap 3.3., där det utlovas följande: "En underhållsfri faunapassage för all framtid skapas". Här kan det tyckas småaktigt att ge sig på den visionära ådra som författarna till samrådet låtit oss läsare ta del av, men som faktaunderlag inför en MKB kan man inte trovärdigt utlova något för "all framtid". Det enda som vi med "säkerhet" kan använda orden för är att vi genom en rivning av dämnet för "all framtid" raserat något som en gång i tiden varit grunden för de *drömmar och den framtidstro* som människorna visat när kvarnarna och dämmena skapades. Något som ledde fram till att det i dag bor och verkar ca 3 400 invånare i Tollarp.

När vi ändå talar om antalet människor i statistiska "kalla" termer borde det vara på sin plats att belysa den begränsande, men ändå omnämna åsikt som framhålls kring Tollarpsbornas känsla för estetik som upplyfts i kap. 4.2.4. Där framgår det följande: "Tollarp upplever spegeldammen som en tillgång för byn ur ett estetiskt perspektiv." Denna åsikt är viktig samtidigt som den är inskränkande i sin beskrivning. Självklart är vi nöjda med att det estetiska värdet framhålls i en sådan teknisk sammanställning som SAM representerar. Det estetiska värdet bör inte föraktas, men Vramsån är så mycket mer än estetik; den är en identitet för byn och den speglar vår orts historia där dämmen och kvarnar är en del av vårt industriella kulturarv. Människans behov av historisk förankring behöver inte utvecklas vidare i en text skriven år 2015 i Sverige. Ej heller behöver vi i Tollarps byalag framhäva

de känslor, de upplevelser och den stolthet som Tollarps medborgare har och känner för Vramsån och för de dämmen och kvarnar som utgör "vad vi trodde var" bestående delar av vår hembygd.

Det nämns även i avsnittet att det saknas gångstråk utmed sträckan, något som vi i Tollarps gärna utvecklar i samarbete med Kristianstads kommun. Kanske hade detta varit en möjlighet att stärka det kulturhistoriska värdet av Vramsån, vilket lyfts fram i kap. 4.6 i SAM. Här görs en klassiskt "kullerbytta" som oftast görs i MKB:er, nämligen att man stirrar sig blind på det enskilda objektet. I detta fall är det Skättilljungas kvarn (det aktuella dämmet och kvarnanläggningen) som finns mellan "skygglapparna". Även om kommunen hela tiden har hävdat att "det gäller bara detta dämma", så är Skättilljungas kvarn en del av en helhet. En kulturmiljö, en del av ekosystemet om man så vill. Tar du bort en del, då påverkas helheten. Tollarps byalag ställer sig därmed mycket frågande till vad som avses i kap. 5.6 i SAM som lyder "Värdebärande element i kulturmiljön kommer att skyddas enligt ovan.". I Länsstyrelsen rapport över Vramsån utgör de värdebärande elementen för Skättilljunga kvarn följande element: "Kvarnlämning, kvarnränna samt dammbyggnad". Tollarps byalag undrar således hur själva dammbyggnaden skall skyddas om den rivs?

Tollarps byalag anser att samtliga dämmen och kvarnar bör bevaras och att de ses som en del av en helhet. Självklart stirrar kommunen enbart på "sitt eget dämma", men det vore en lika stor självklarhet att betrakta alla dämmen och kvarnar som en del av Kristianstads kommun (även om enskilda människor äger dessa fastigheter). Något som har ett värde för oss medborgare, såväl som för tillresande besökare. Den snabbast växande näringen i vårt land just nu är turism- och besöksnäringen. Människor vill uppleva mer än Kristianstad och Åhus (även om man inte kan tro det om man läser Kristianstads officiella turismmagasin "Kristianstad med Åhus"). Tollarps byalag anser att vi på Landsbygden har mycket att erbjuda besökare. Vi uppmanar därför Kristianstads kommun att inte avveckla de värden och framtida besöksmål som vi har längs Vramsån och i Tollarp, utan hjälper oss i stället att utveckla landsbygden.

Tollarps byalag anser sammanfattningsvis att Kristianstads kommun bör:

- Utredda förutsättningarna för ett bevarande av dämmen och kvarnar längs hela Vramsån.
- Inte betrakta sitt dämma som enskilt, utan se det som en helhet. Något som kommunen faktiskt har gemensamt med Tollarps medborgare och med kvarn- och dämmaägarna.
- Den MKB som tas fram skall inte enbart beakta naturvärden, utan skall även ta hänsyn till kulturvärden.
- Den skall även ta med alternativa lösningar. Nollalternativet och en rivning som utreds enligt SAM skall jämföras mot hur det kan komma att se ut om ett omlöpsalternativet skulle genomföras.

2015-10-13

Anders Edring, ordförande i Tollarps byalag